

შავი ზღვის აუზის უსაფრთხოების განზომილება და თანამედროვე სამხედრო საფრთხეები

ვახტანგ მაისაია

პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორი,
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის, პროფესორი,
ელ-ფოსტა: vakhtang.maisaia@ciu.edu.ge
ORCID: /0000-003-3674-3570

სერგო თევზაძე

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის პოლიტიკის
მეცნიერებათა სადოქტორო-საგანმანათლებლო
პროგრამის დოქტორანტი
ელ-ფოსტა: sergo.tevzadze@ciu.edu.ge
ORCID: 0009-0000-6386-4891

ანი გაგნიძე

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სოციალურ
მეცნიერებათა ფაკულტეტის პოლიტიკის მეცნიერებათა
სადოქტორო-საგანმანათლებლო პროგრამის დოქტორანტი
ელ-ფოსტა: ani.gagnidze@ciu.edu.ge
ORCID: 0009-0009-0184-0435

აბსტრაქტი: ნაშრომში – „შავი ზღვის აუზის უსაფრთხოების განზომილება და თანამედროვე სამხედრო საფრთხეები“ – განხილულია რეგიონალური და არარეგიონალური აქტორების სამხედრო, სამხედრო პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესები, რომლებიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს შავი ზღვის აუზის ქვეყნების უსაფრთხოების გარემოსა და სტაბილურობაზე. აღნიშნული რეგიონი, მისი გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე იძლევა მასშტაბური ეკონომიკური პროექტების განხორციელების, ასევე ძალების სხვადასხვა მიმართულებებით პროექტირების შესაძლებლობებს, რაც ქმნის დამატებით გამოწვევებს ზემოთ ჩამოთვლილ დომენებზე შესაძლო ნეგატიური ზეგავლენის კონტექსტში. თემაში ნათლადაა წარმოჩენილი ყველა ის საჭიროებები, რომლებმაც რეგიონის ქვეყნებს შორის მშვიდობიან თანაარსებობას უნდა შეუწყოს ხელი და ამ მოცემულობის შენარჩუნების უზრუნველსაყოფად მოახდინოს უსაფრთხოების სრული სპექტრის ღონისძიებების რეალიზება.

ყურადღება გამახვილებულია რეგიონში არსებულ ტურბულენტურ ვითარებაზე (რუსეთ-უკრაინის ომი, სომხეთ-აზერბაიჯანის სამშვიდობო პროცესი, კონფლიქტები ახლო აღმოსავლეთში), რაც დასავლეთისთვის კრიტიკულ მნიშვნელობას იძენს, ცენტრალური აზიიდან ევროპის მიმართულებით სტაბილური და საიმედო სატრანსპორტო-საკომუნიკაციო ხაზების „შუა დერეფანი“-ს გადაღებასთან დაკავშირებით, კავკასიის რეგიონის გავლით, რომელ ჯაჭვშიც საქართველოს მნიშვნელოვანი როლი აკისრია და ასრულებს ენერჯო რესურსების და ტვირთების გამტარის ფუნქციას. ნაშრომში ასევე განხილულია, ზემოთ აღნიშნული პროცესების შედეგად სტრატეგიული მხარდაჭერისა და შესაძლებლობების ზრდის ტენდენციები, როგორც პოლიტიკური, ასევე სამხედრო და ეკონომიკურ-ფინანსური სარგებლის მიღების თვალსაზრისით, რაც ქმნის უსაფრთხოების უპრეცედენტო გარანტიებს შავი ზღვის აუზის კონკრეტული სახელმწიფოებისთვის. ამავდროულად თემაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა აშშ-ის და ჩინეთის ინტერესებს შავი ზღვის აუზის მიმართ, რაც გამოხატულია რეგიონის გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან და მისი ეკონომიკური

პოტენციალიდან გამომდინარე, ასევე მასშტაბური ეკონომიკური პროექტების განხორციელების და უსაფრთხოების უზრუნველყოფისათვის ხელის შემშლელი თანმდევი რისკები, იმ აქტორების მხრიდან (რუსეთი, ირანი), რომელთა გვერდის ავლითაც იგეგმება სამომავლო მეგაპროექტების განხორციელება.

მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა არაკეთილმოსურნე აქტორების მხრიდან საკომუნიკაციო ჯაჭვში შემაჯავალი სახელმწიფოებში არასტაბილური გარემოს ფორმირებას, მათ შორის ჰიბრიდული მოქმედებების წარმოებას, დივერსიული აქტებისა და კიბერ თავდასხმების განხორციელებასა და ასევე ტერიტორიული მთლიანობის მოშლის ან ქვეყნების ნაწილობრივ ან სრულად ოკუპაციას ან მცდელობებს.

განსახილველი თემის მნიშვნელოვანი ნაწილი ეძღვნება ჯაჭვში არსებული გამტარუნარიან ქვეყნებში განსახორციელებელი მეგაპროექტების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საკითხებს და ამ მეგაპროექტების განხორციელებით დაინტერესებული პარტნიორი ქვეყნების მჭიდრო კოოპერაციის აუცილებლობას. აღნიშნული კი მნიშვნელოვნად გაზრდის დაინტერესებული მხარეების, უსაფრთხოების სექტორში ჩართული ძალებისა და საშუალებების კოორდინირებულ საქმიანობას, პროფილაქტიკური/პრევენციული ღონისძიებების გატარებისათვის.

აღნიშნულ თემის საკვლევ კითხვა არის შემდეგი: რა გავლენას ახდენს ასიმეტრიული სამხედრო გამონვევები რეგიონული უსაფრთხოების პროცესებზე, შავი ზღვის რეგიონის მაგალითზე? თეორიული ჩარჩო იქნება შერჩეული „რეგიონული უსაფრთხოების“ და „სეკურიტიზაციის“ თეორიებიდან.

საკვანძო სიტყვები: უსაფრთხოება, შავი ზღვის აუზი, საფრთხეები, სტაბილურობა, სტრატეგიული, გეოპოლიტიკური, ეკონომიკური.

* * *

შესავალი. თანამედროვე მსოფლიოში სახელმწიფოთა უსაფრთხო თანაარსებობის გარანტორად ხშირ შემთხვევაში მოგვევლინება ეკონომიკური ინტერესების თანხვედრა, რომლებიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ ქვეყნების ეკონომიკურ, პოლიტიკურ, სამხედრო და სოციალურ განვითარებაზე. ზემოთ აღნიშნული ინტერესის სფეროების გადაკვეთა მნიშვნელოვნად ზრდის სხვადასხვა ქვეყნებს შორის კეთილმეზობლური დამოკიდებულების ხარისხს, რადგან გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე თავს იჩენს ურთიერთდამოკიდებულების ისეთი მოცემულობები, როგორცაა ვაჭრობა, სატრანზიტო მარშრუტები, თანამშრომლობა სამხედრო კუთხით და უსაფრთხოების სექტორში.

შავი ზღვის აუზის ქვეყნების მიმართ დაინტერესება აშშ-ის და ევროპის მხრიდან მუდმივად არსებობდა, თუმცა ინტერესები შესაძლებლობებთან ერთად გაიზარდა პოსტსაბჭოური სივრცის დაშლის შემდგომ, სადაც მათ რეალური შანსი მიეცათ მნიშვნელოვანი აქტორების როლი შეეთავსებინათ ეკონომიკური კოლაფსის წინაშე მდგარ, მათთვის სტრატეგიულად საინტერესო ქვეყნებში. შავი ზღვის აუზს მისი გეოპოლიტიკური მდებარეობიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია მსოფლიო უსაფრთხოების ფორმირებაში, რადგან ის ერთმანეთთან აკავშირებს კასპის, ეგეოსის და ხმელთაშუა ზღვების აუზებს და წარმოადგენს მნიშვნელოვან დერეფანს ევროპასა და აზიას შორის. გამომდინარე აქედან შავი ზღვის აუზის უსაფრთხოების განზომილება მოიცავს არა მარტო კავკასიას, არამედ ცენტრალურ და აღმოსავლეთ აზიას, რუსეთის ფედერაციას, ასევე დასავლეთის ევროპულ ქვეყნებს და აშშ-ს (მაისაია და კილურაძე, 2024).

მნიშვნელოვანი დატვირთვა შავი ზღვის აუზს აქვს ეკონომიკური თვალსაზრისით, რაც გულისხმობს სამხრეთ კავკასიის გავლით „ჩრდილოეთ დერეფანის“ ჩანაცვლებად ალტერნატივას „შუა დერეფანით“, რომელიც მნიშვნელოვნად მოკლეა ვიდრე „ჩრდილოეთის დერეფანი“. აღნიშნული ალტერნატივის ძებნა დასავლეთის მიერ განაპირობა არა მოკლე მარშრუტმა, არამედ რუსეთის უკრაინაში შეჭრამ, რამაც რუსეთი წარმოაჩინა არასტაბილურ და საფრთხის შემცველ პარტნიორად. ერთი მხრივ ალტერნატიული მარშრუტის არსებობა, რა თქმა უნდა, ხელსაყრელ პირობებს ქმნის გარკვეული ქვეყნების ეკონომიკური განვითარებისათვის, თუმცა მეორე მხრივ აზიანებს რეგიონის დომინანტი აქტორების ეკონომიკურ ინტერესებს, რომლებსაც გააჩნიათ საკმარისზე მეტი რესუ-

რსები ხელი შეუშალონ ალტერნატიული პროექტების განხორციელებას, რაც კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს განსახორციელებელი პროექტებთან დაკავშირებულ უსაფრთხოების საკითხებს.

ყოველივე ზემოთ განხილული ცხადყოფს, რომ მსოფლიოს ყველაზე ინდუსტრიული და განვითარებული ქვეყნების ინტერესები მიმართულია მზარდი ეკონომიკის შენარჩუნებისა და განვითარებისაკენ, რაც მოითხოვს ძვირად ღირებული მეგაპროექტების განხორციელებაში ჩადებული ინვესტიციების დაცვას და მათი უსაფრთხო ფუნქციონირების ხელშეწყობას ხანგრძლივი დროით, ასევე შესაძლო არსებული ან მომავალში წარმოჩენილი საფრთხეების აღმოფხვრას ან პრევენციას. მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს პროექტებში მონაწილე, გამტარუნარიანობის მქონე ქვეყნების სტაბილურობა და მათი უსაფრთხოების მაღალ დონეზე უზრუნველყოფა, რეგიონში არსებული არაკეთილმოსურნე აქტორების მხრიდან შესაძლო ასიმეტრიული საფრთხეების თავიდან აცილების ან თუნდაც პირდაპირი სამხედრო აგრესიის პრევენციის მიზნით (მარშალ-ცენტრი, 2024).

შავი ზღვის აუზის მნიშვნელობა და საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობის ანალიზი

შავი ზღვის აუზის მნიშვნელობა განისაზღვრება მისი გეო-სტრატეგიული მდებარეობიდან გამომდინარე, რომელიც ერთმანეთთან აკავშირებს ევროპის, ახლო აღმოსავლეთის, ცენტრალური აზიისა და აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებს. აღნიშნული რეგიონი საინტერესოა მთელი რიგი ეკონომიკური ინიციატივებით, რაც გამოხატულია რესურსებთან წვდომის, ხელსაყრელი სავაჭრო პირობების, სწრაფ და მოკლე სავაჭრო მარშრუტების კუთხით. შავი ზღვის აუზმა განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ, როდესაც საბჭოთა პერიოდში ჩაკეტილი გარკვეული სივრცეები გაიხსნა და რეალურად ხელმისაწვდომი გახდა დასავლეთის პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესების გასატარებლად. შავი ზღვის აუზის ქვეყნები: თურქეთი, ბულგარეთი, საქართველო, უკრაინა, რუსეთი და რუმინეთი, რომელთაგანაც საერთაშორისო სავაჭრო თვალსაზრისით რუსეთის გარდა, დანარჩენი საზღვრისპირა ქვეყნები აწარმოებენ ღია და თავისუფალ საზღვაო ვაჭრობას.

შავი ზღვის აუზის რეგიონში მნიშვნელოვანი გეოგრაფიული მდებარეობა აქვს საქართველოს. თუ შევხედავთ სატრანზიტო მარშრუტების განლაგებას, მივხვდებით, რომ ბოლო წლებში განვითარებული მოვლენების ფონზე საქართველოს ტერიტორია ყველაზე ხელსაყრელია ჩრდილოეთის სახმელეთო და სამხრეთის საზღვაო სატრანსპორტო მარშრუტებთან შედარებით (ნატო პარლამენტური ასამბლეა, 2023).

„ჩრდილოეთის მარშრუტი“ (ჩინეთი-რუსეთი-ევროპა) დასავლეთისთვის არასაიმედო გახდა 2022 წლიდან რუსეთის მიერ უკრაინაში შეჭრის შემდეგ, რამაც ხაზი გაუსვა რუსეთის პარტნიორობის არასაიმედოობას და არასტაბილურობას, შესაბამისად დასავლეთმა დაიწყო ალტერნატიული მარშრუტის მოძიება, რომელიც „შუა დერეფანი“-ს სახელწოდებითაა ცნობილი.

„სამხრეთის საზღვაო მარშრუტი“ (ყვითელი ზღვა-მალაკის სრუტე-ინდოეთის ოკეანე-ნითელი ზღვა-სუეცის არხი-ხმელთაშუა ზღვა) საოკეანო მარშრუტია, რომელიც გამოირჩევა თავისი სიიფოთ, თუმცა მისი ხანგრძლივობა 45-60 დღეს შეადგენს.

„შუა დერეფანი“ (ჩინეთი-ყაზახეთი-უზბეკეთი-თურქმენეთი-აზერბაიჯანი-საქართველო-თურქეთი) ეს ის ალტერნატიული მარშრუტია, რომელსაც „ჩრდილოეთის მარშრუტის“ კონკურენტუნარიან დერეფნად მოიაზრებენ, რადგან ის 2000 კილომეტრით მოკლეა, გაცილებით სტაბილურია და უსაფრთხო.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ „შუა დერეფანი“-ს ალტერნატივა მნიშვნელოვანი განაცხადია ევროპისა და აზიის სავაჭრო მარშრუტების დასაკავშირებლად, რომელსაც მხარს უჭერენ დიდი შვიდეულის ქვეყნები და მათ შორის აღნიშნული დერეფნის განვითარების დიდი მხარდამჭერია ჩინეთიც. მნიშვნელოვანი კი საქართველოს მონაწილეობაა არსებულ ჯაჭვში, რომელიც პირდაპირ კავშირშია ქვეყნის ეკონომიკური აღმავლობასთან და უსაფრთხოების გარანტიებთან. საქართველო აღნიშნული დერეფნის ჯაჭვში შემთხვევით არ მოხვედრილა, რადგან თუ გავითვალისწინებთ რუსეთ-უკრაინის, სომხეთი-აზერბაიჯანის შეიარაღებულ კონფლიქტებს, აზერბაიჯან-ირანის არცთუ ისე სახარბიელო ურთიერთობებს და დასავლეთის სანქციებს ირანთან

მიმართებაში, ნათლად დავინახავთ საქართველოს, როგორც სამხრეთ კავკასიის შემადგენელი ნაწილის გეო-სტრატეგიულ მნიშვნელობას.

აღსანიშნავია, ასევე უკვე განხორციელებული სხვა მასშტაბური პროექტები, როგორებიცაა:

„ნაბუქო“-ს მაგისტრალური გაზსადენი (აზერბაიჯანი-საქართველო-თურქეთი-ბულგარეთი-რუმინეთი-უნგრეთი-ავსტრია-ჩეხეთი-გერმანია), რომელიც ცენტრალურ აზიას რუსეთის გვერდის ავლით აკავშირებს ევროპას;

ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი, რომლის საშუალებითაც კასპიის ზღვიდან ხდება გადაუმუშავებელი ნავთობის ტრანსპორტირება;

შაჰდენიზის გაზსადენი (ბაქო-თბილისი-ერზრუმი), რომელიც აშენდა ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის კორიდორში.

უკვე არსებული მილსადენები კი მიუთითებს საქართველოს ენერგოგამტარუნარიანობაზე და საიმედოობაზე (კუიმოვა და ვეზემანი, 2018).

„შუა დერეფნის“ დანიშნულების მიმოხილვა და დერეფნის ჯაჭვში შემავალი ქვეყნების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის პოტენციალი

როგორც ზემოთ არაერთხელ აღვნიშნეთ, შავი ზღვის აუზი წარმოადგენს გეო-სტრატეგიული მნიშვნელობის გეოგრაფიულ ადგილმდებარეობას, რომელიც აზიიდან ევროპის მიმართულებით ენერგორესურსების გატარების ერთ-ერთი ალტერნატიული ვარიანტია. რესურსების გადაზიდვის დივერსიფიკაციის მიზნით, აღნიშნული რეგიონით დაინტერესებულია მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოები, რომელთა მიზანია უსაფრთხო სავაჭრო მარშრუტების შექმნა, სადაც მოხდება ენერგორესურსების უწყვეტი და სტაბილური გატარება.

შავი ზღვის რეგიონმა, როგორც ენერგორესურსების გამტარუნარიანმა დერეფანმა განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა 2022 წლის შემდეგ, როდესაც რუსეთმა დაიწყო ფართომასშტაბიანი საომარი მოქმედებების წარმოება უკრაინის წინააღმდეგ. ამგვარი მოქმედებით რუსეთი დაუპირისპირდა მთელ დასავლურ სამყაროს, რომელსაც ის ათწლეულებია ამარაგებს ენერგორესურსებით „ჩრდილოეთის დერეფანი“-ს მეშვეობით და მოცემული დერეფანი გამოიყენა დასავლეთზე ზეგავლენის ბერკეტად, რამაც აიძულა ევროპა, აშშ და ჩინეთი მოეძიათ ახალი ალტერნატიული ენერგოგამტარი დერეფანი. ასეთი ალტერნატიული დერეფანი, რომელიც კონკურენტუნარიანი იქნება „ჩრდილოეთის დერეფანთან“ მიმართებაში „შუა დერეფნის“ სახელწოდებითაა ცნობილი.

„შუა დერეფნის“ ძირითადი დანიშნულებაა ენერგორესურსების გამტარი მარშრუტის რამდენიმე ათასი კილომეტრით შემცირება (დანახარჯებისა და გადაზიდვების დროის შემცირება) სხვა მარშრუტებთან შედარებით, ასევე რუსეთის ჩამოშორება ევროპის ენერგორესურსებით მომარაგების საერთაშორისო გაერთიანებებიდან (მაისაია, 2021).

აღნიშნული დერეფნის სტაბილურად ფუნქციონირების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია ასევე, ენერგორესურსების გამტარუნარიანი ქვეყნების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, რაც დიდ სირთულეებთანაა დაკავშირებული „შუა დერეფნის“ ენერგოგამტარ ჯაჭვში არსებულ სახელმწიფოებში პოლიტიკური რყევებისა თუ შეიარაღებული კონფლიქტების ფონზე, მაგალითად 2020 წელს არასტაბილურობა ყირგიზეთში (რევოლუციური მოვლენები), 2020 წელს საომარი მოქმედებები ყარაბაღში, 2021-2022 წლებში ლოკალური შეიარაღებული დაპირისპირებები აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის, 2022 წელს სამოქალაქო დაპირისპირება ყაზახეთში. ყოველივე ზემოთ აღნიშნული კი მნიშვნელოვნად აფერხებს ენერგოგამტარი პროექტების დროში რეალიზებას და კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს დერეფნის სტაბილურად ფუნქციონირების საკითხს. ამგვარი არასტაბილური მოვლენების პრევენციას წირდება ჯაჭვში არსებულ სახელმწიფოთა შიდა პოლიტიკური სტაბილურობა და უსაფრთხოებაზე მიმართული კოლექტიური ძალისხმევა. ამ შემთხვევაში არც საქართველო გამოირჩევა სტაბილური გარემოთი, რადგან ქვეყნის 20% ოკუპირებულია რუსეთის მიერ, რაც ქმნის გარკვეულ დაძაბულობებს ამგვარი მეგაპროექტების განხორციელებაში.

ენერგორესურსების გამტარუნარიან ჯაჭვში შემავალმა სახელმწიფოებმა საკუთარი ქვეყნების ეკონომიკური კეთილდღეობისა და უსაფრთხო განვითარების მიზნით, უნდა გამოიყენონ ყველა მათ ხელთ არსებული პოლიტიკური თუ ეკონომიკური ბერკეტები საკუთარ სახელმწიფოებში და

ანარმონ დაბალანსებული საგარეო პოლიტიკა სამეზობლო ველში უსაფრთხო გარემოს შენარჩუნების მიზნით, ამგვარი პროექტების სტაბილურ გარემოში რეალიზებისთვის. ამგვარი მიდგომები კი კიდევ უფრო მიმზიდველს გახდის მათ გეოგრაფიულ მდებარეობას ახალი ინიციატივების წამოწყებისათვის, უცხოელი ინვესტორების მხრიდან.

ინდუსტრიული და მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების ასეთ მეგაპროექტების განხორციელებაში მონაწილეობა თავისთავად მიუთითებს უზარმაზარი ინვესტიციების შედინებას ენერგოგამტარ სახელმწიფოებში და ამ სახელმწიფოებში უპრეცედენტო უსაფრთხოების კომპლექსურ ღონისძიებებს, სადაც, რა თქმა უნდა, გარდაუვალია ადგილობრივი უსაფრთხოების სექტორის სრული სპექტრის ჩართულობა (მაისაია 2003. 6-12).

თანამედროვე სამხედრო საფრთხეების არსებობა, მათთან ბრძოლის და მათი პრევენციის შესაძლებლობები

მსოფლიოში და კერძოდ შავი ზღვის აუზის ქვეყნებში მიმდინარე პოლიტიკური და ეკონომიკური პროცესები ქმნის არასტაბილურ გარემოს ზემოთ აღნიშნული ეკონომიკური პროექტების განხორციელებისათვის, რომელთა განვითარებას სჭირდება სტაბილური და უსაფრთხო გარემოს შექმნა. ყველა პროექტის განხორციელებაში იკვეთება დაინტერესებული და ამ პროექტების მონაწილედ მხარეები, რადგან ერთი მხრივ ეს არის გარკვეული სახელმწიფოებისათვის ეკონომიკური სარგებლის მიღების წყარო, ხოლო მეორე მხრივ ამ პროექტებიდან დისტანცირებული სუბიექტებისთვის აღნიშნული პროექტების განხორციელება ეკონომიკური დაღმავლობის მიზეზია. შესაბამისად, ამგვარი პროცესების დროს დაინტერესებულ და მონაწილედ მხარეებს შორის თავს იჩენს შეუთანხმებლობისა და დაძაბულობის მქონე ურთიერთობები, რომლებიც შესაძლოა მომავალში გადაიზარდოს ურთიერთობების უფრო ხისტი და აგრესიულ ფორმაში.

თუ მიმოვიხილავთ შავი ზღვის აუზით დაინტერესებული მხარეების პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამხედრო მიზნებს თუ განზრახვებს, მივხვდებით, რომ შავი ზღვის აუზი და მისი მოსაზღვრე ქვეყნები დიდი განხილვის საგანია ინდუსტრიული და იმპერიალისტური ამბიციების მქონე ძლიერი სახელმწიფოებისათვის, სადაც ხშირია ინტერესთა გადაკვეთა და აზრთა სხვადასხვაობა. ყოველივე ეს კი წარმოშობს გარკვეულ დაპირისპირებებს და მოდავე ქვეყნების უსაფრთხოების სექტორის სრული სპექტრის ჩართულობას საკუთარი ინტერესების დასაცავად (დობრინი, 2023).

განვითარება უწყვეტი პროცესია, მითუმეტეს დღევანდელ სამყაროში, სადაც ტექნიკურმა ინოვაციებმა განვითარების უმაღლეს მწვერვალებს მიაღწია და ჯერ კიდევ მიმდინარე პროცესშია. ამის შესაბამისად ვითარდება არა კონკრეტული დარგები, არამედ ეს არის განვითარების მთელი ჯაჭვი, რომლის შედეგებიც პირდაპირ აისახება სამხედრო სფეროზე, კიბერუსაფრთხოებისა და კიბერდანაშაულებრივ სივრცეზე, ფარული და ღია კონფლიქტების წარმართვის მეთოდებზე. ყველა ეს ინოვაციები და ამ ინოვაციების განვითარებით მიღწეული წარმატებული თეორიული თუ პრაქტიკული სიახლეები გამოიყენება, როგორც მსოფლიოს ქვეყნების უსაფრთხო და მშვიდობიანი თანაცხოვრებისთვის, ასევე მათ შორის წარმოშობილ დავებზე ზეგავლენის ბერკეტებად.

მოცემულ ნაშრომში არაერთხელ შევხვთ შავი ზღვის აუზის სტრატეგიულ მნიშვნელობას და მასზე გამავალ „შუა დერეფნის“ საკითხს, რომელიც რუსეთ-ირანისა და დასავლეთის სადავო გეო-სტრატეგიულ გეოგრაფიულ მდებარეობად რჩება. დღევანდელი მოცემულობით, რუსეთი და ირანი ენერგორესურსების საკომუნიკაციო ხაზების ალტერნატიული ვარიანტის მიღმა რჩება, რაც მათ გაღიზიანებას და გარკვეულწილად ეკონომიკურ იზოლირებას იწვევს, ყოველივე ეს კი აისახება მათი ეკონომიკური განვითარების პროცესის შენელებაზე და დიდ ფინანსურ დანაკარგებზე. ჩიხში შესული რუსეთ-უკრაინას შორის მიმდინარე ფართომასშტაბიანი სამხედრო კონფლიქტი და ირანი-დასავლეთის ბირთვულ შეიარაღებასთან დაკავშირებული მოლაპარაკებები ცხადყოფს კოლექტიური დასავლეთისა და მისი მოკავშირე ქვეყნების დამოკიდებულებას ირანისა და რუსეთის მიმართ. შესაბამისად დიდია ალბათობა განსახორციელებელ პროექტებთან მიმართებაში, რომლებიც ამ ორი უზარმაზარი რესურსებისა და სამხედრო პოტენციალის მქონე ქვეყნების გვერდის ავლით ხდება, გამოიწვიოს მათი უხეში ჩარევა პროექტების განხორციელების პროცესისთვის ხელის შეშლის ან საერთოდ მათი განხორციელების კითხვის ქვეშ დაყენების მიზნით.

ამგვარი მოქმედებები შესაძლოა გამოხატული იქნეს ასიმეტრიული საფრთხეების სახით, კერძოდ დივერსიული და ტერორისტული აქტების, კიბერ თავდასხმების მოწყობით, პროექტებში მონაწილე ქვეყნების შიდა პოლიტიკური არასტაბილურობის პროვოცირების ან ღია სამხედრო კონფლიქტების მეშვეობით, რაც მნიშვნელოვნად დააზიანებს მეგაპროექტების ჯაჭვში არსებული ქვეყნების უსაფრთხოებას და სტაბილურობას. გამომდინარე აქედან, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, აუცილებელია პროექტებში მონაწილე ყველა სახელმწიფოს უსაფრთხოების სექტორის სრული სპექტრის ჩართვა წარმოჩენილი საფრთხეების დროული პრევენციის მიზნით და სამეზობლო ველში დაბალანსებული პოლიტიკის წარმოება, რაც გულისხმობს შესაძლო გამომდინარე პროვოცირების თავიდან აცილებას ან არსებულ პრობლემებთან პრაგმატული მიდგომების შემუშავებას. აღნიშნულ პროექტებში ძალზედ მნიშვნელოვანია, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციების უსაფრთხოების სექტორების ჩართულობა, რომლებსაც დიდი გამოცდილება გააჩნიათ პოსტკონფლიქტურ სიტუაციებში მოქმედების კუთხით და რეგიონალურ დონეზე პოლიტიკური გადანყვეტილების მიღების დიდი პოტენციალი.

რა თქმა უნდა, უსაფრთხოებასა და სტაბილურობაზე მიმართული პროცესები არ უნდა იყოს დაყვანილი ინდივიდუალურ დონეზე ან რომელიმე კონკრეტული საფრთხის აღმოფხვრაზე, ის უნდა მოიცავდეს კომპლექსურ მოქმედებათა ციკლს და ატარებდეს კოლექტიურ ხასიათს, რაც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს მომავალში შესაძლო წარმოშობილი პრობლემების იდენტიფიცირებისა და მათი დროულად აღმოფხვრის ხარისხს.

დასკვნა. ნაშრომში განხილული ფაქტები, ცხადყოფს შავი ზღვის აუზის მიმართ არსებულ დიდ დაინტერესებას მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების მხრიდან, რაც მიუთითებს ინტერესისა და უსაფრთხოების განზომილების მასშტაბურობას. შავი ზღვის აუზის მნიშვნელობიდან გამომდინარე მისი უსაფრთხოების განზომილება მოიცავს აშშ-ს, კანადას, ევროპას, რუსეთს, ახლო აღმოსავლეთს, ცენტრალურ და აღმოსავლეთ აზიის გარკვეულ ქვეყნებს. ამ გეოგრაფიულ მდებარეობაზე ინტერესთა გადაკვეთის უამრავი გეოგრაფიული წერტილია, როგორებიცაა ბოსფორის სრუტი, ყირიმის ნახევარკუნძული, სამხრეთ კავკასია, ევროპის სანაპირო და ა. შ. ყველა ამ წერტილს თავისი სტრატეგიული დანიშნულება აქვს და ამა თუ იმ სახელმწიფოთა მნიშვნელოვან ლოკალურ ინტერესს წარმოადგენს, იქნება ეს შავ ზღვაზე გასასვლელი, საზღვაო მარშუტების კონტროლი თუ ენერგოგამტარ დერეფნებზე წვდომა. ყველაზე მნიშვნელოვანი კი მათი სწორად და რაციონალურად გამოყენებაა, ყველა დაინტერესებული აქტორის ინტერესების გათვალისწინებით. თუმცა, აღნიშნულის გათვალისწინება რეალურ გარემოში ძალზედ რთულია, გამომდინარე შავი ზღვის აუზის მოსაზღვრე ქვეყნებისა და აუზის გეოგრაფიული მდებარეობით დაინტერესებული მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნების პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ სამხედრო ინტერესებიდან გამომდინარე.

მიუხედავად ინტერესთა გადაკვეთებისა და გარკვეულ საკითხებში შეუთანხმებლობისა, შავი ზღვის აუზი რჩება გეო-სტრატეგიული მნიშვნელობის საკვანძო წერტილად, პირველ რიგში ენერგორესურსების გამტარუნარიანობის მხრივ, ასევე აზიასა და ევროპას შორის არსებულ უმნიშვნელოვანეს დამაკავშირებელ დერეფნად. აღნიშნულ სივრცეში უკვე განხორციელდა და მომავალშიც იგეგმება მრავალი მეგაპროექტების განხორციელება, რომლის საშუალებითაც ხდება უზარმაზარი რაოდენობის ბუნებრივი ენერგო რესურსების კონტინენტალური მიმოცვლა უმოკლეს დროში, რაც განაპირობებს სახმელეთო, საზღვაო და საჰაერო სატრანზიტო ინფრასტრუქტურის სწრაფ განვითარებას. არსებული განვითარების პროგრამები მოითხოვს დიდ ფინანსურ ინვესტიციებს და ამ ინვესტიციების დაცვას, რისი გარანტიაც არის რეგიონის უსაფრთხოების და სტაბილური განვითარების უზრუნველყოფა. უდავოა, რომ შავი ზღვის აუზი აზიისთვის სავაჭრო პროცესების, ხოლო ევროპისთვის ენერგორესურსების დივერსიფიცირების ხელსაყრელი რეგიონია, რაც განაპირობებს დაინტერესებული ქვეყნების მხრიდან დიდ ძალისხმევას სტაბილურობის შენარჩუნების თვალსაზრისით აღნიშნულ რეგიონში.

მნიშვნელოვანია, ასევე სამხედრო საფრთხეების არსებობა, რომლებიც შესაძლოა ასიმეტრიული საფრთხეების სახით იყოს წარმოდგენილი, ეკონომიკური ხასიათის პროექტების შეფერხებისა და დაზიანების, ასევე შავი ზღვის აუზის როგორც არასტაბილური რეგიონის წარმოჩენის მიზნით,

რეგიონში არსებული არაკეთილმოსურნე აქტორების მხრიდან, რისი პრევენციაც საჭიროებს მნიშვნელოვან ინვესტირებას კოლექტიური და ადგილობრივი უსაფრთხოების სექტორის განვითარებაში (მარშალ-ცენტრი, 2024).

ბიბლიოგრაფია:

- Atlantic Council. (2023). A security strategy for the Black Sea. Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/a-security-strategy-for-the-black-sea/>
- Atlantic Council. (2023). უსაფრთხოების სტრატეგია შავი ზღვისათვის. Atlantic Council. ხელმისაწვდომია: იგივე URL
- Dobrin, D. (2023, December 12). Challenges to Security in the Black Sea: Analyzing the Tripartite Initiative Operation in the Black Sea. *Opinio Juris*. <https://opiniojuris.org/.../challenges-to-security-in-the-black-sea-...> დობრინი, დ. (2023, 12 დეკემბერი). „უსაფრთხოების გამონვევები შავი ზღვის რეგიონში: „ტრიპარტიტული ინიციატივის“ ოპერაციის ანალიზი“. *Opinio Juris*. ხელმისაწვდომია:
- Kuimova, A., & Wezeman, S. T. (2018). *Russia and Black Sea Security*. SIPRI Background Paper, December 2018. Stockholm International Peace Research Institute. კუიმოვა, ა., & ვეზემან, ს. ტ. (2018). რუსეთი და შავი ზღვის უსაფრთხოება. SIPRI Background Paper, დეკემბერი 2018. Stockholm International Peace Research Institute.
- Maisaia, V. (2021). Black Sea security and asymmetric military threats in the 21st century: New trends and challenges“ მაისაია, ვ. (2021). შავი ზღვის უსაფრთხოება და ასიმეტრიული სამხედრო საფრთხეები XXI საუკუნეში: ახალი ტენდენციები და გამონვევები.
- Maisaia, V. and Kiguradze, B. (2024). The Georgian-Caucasian geopolitics. მაისაია ვ. კიღურაძე ბ. (2024) „ქართულ-კავკასიური გეოპოლიტიკა“
- მაისაია ვ. „შავი ზღვის გეოსტრატეგიული ბალანსის პოლიტიკური ასპექტები“, ქართულ-ევროპული ინსტიტუტი, პარიზი, 2003 წელი;
- Marshall Center. (2024). A New Security Reality: Strategic Approaches for the Wider Black Sea Region. George C. Marshall European Center for Security Studies. მარშალ-ცენტრი. (2024). ახალი უსაფრთხოების რეალობა: სტრატეგიული მიდგომები გაფართოებული შავი ზღვის რეგიონში. George C. Marshall ევროპული უსაფრთხოების ცენტრი.
- NATO Parliamentary Assembly. (2023). How Russia’s War in Ukraine Changes Black Sea Security. ნატო პარლამენტური ასამბლეა. (2023). როგორ ცვლის რუსეთის ომი უკრაინაში შავი ზღვის უსაფრთხოებას.